

صلى الله عليه وسلم

همه امتیاز های این پایان نامه به دانشگاه بوعلی سینا تعلق دارد . در صورت استفاده از تمام یا بخشی از مطالب پایان نامه در مجلات ، کنفرانس ها و یا سخنرانی ها باید نام دانشگاه بوعلی (یا استاد یا اساتید راهنمای پایان نامه) و نام دانشجو با ذکر مأخذ و ضمن کسب مجوز کتبی از دفتر تحصیلات تکمیلی دانشگاه ثبت شود . در غیر این صورت مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی

گروه اقتصاد

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته اقتصاد

عنوان:

بررسی اثر نرخ ارز واقعی بر صادرات فعالیت های صنعتی ایران طی سالهای (۱۳۸۶-۱۳۴۷)

استاد راهنما:

دکتر محمد مولایی

استاد مشاور:

دکتر ابوالفضل شاه آبادی

پژوهشگر:

مهدی ریاضت

دی ماه ۱۳۸۸

سروردکارا!

در هر مرحله از زندگی عنایت و لطف خود را بر من ارزانی داشته و راه را بر من هموار ساختی. هر زمان که تنگناهای زندگی عرصه را بر من دشوار کرد، یاد تو آرامش بخش قلم گشت. اکنون که با عنایت تو برگ دیگری از دفتر زندگی ام ورق می خورد تو را با تمام وجود سپاس می گویم که هدایتم نمودی و لطفت را شامل حالم ساختی، جز شکر و سپاس به درگاه لایزالت از بنده چه برآید که بیچ ندارد و همین شکر و سپاس را هم از تو دارد.

ناچیزتر از آن است که تقدیم راسایتیه باشد ولی مطابق مرسوم و به پاس ارج نهادن به زحماتی که

جبرانشان هرگز برایم میسر نخواهد بود، تقدیم می دارم:

تقدیم به:

مادر عزیزم

که سایه شان بر سرم همه مهربانست و

نثارم به پایشان همه شرم و وجودشان کواهی است بر مهربانی خداوند.

تقدیر و تشکر

اکنون که با لطف و عنایت پروردگار، مرحله‌ای دیگر از زندگی‌ام را پشت سر گذاشته‌ام وظیفه خود می‌دانم از کسانی که در

این مسیر، یاری‌ام نموده‌اند تشکر و قدردانی نمایم.

ضمن گرامی داشت یاد و خاطره پدر بزرگوارم، از خواهران و برادران خوبم که در تمامی دوران تحصیلم، دلسوزانه یاریم نمودند،

نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم. از سرکار خانم روندی که در طول مدت انجام تحقیق مشوقم بودند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از استاد راهنمای بزرگوارم، جناب آقای دکتر مولایی که در همه حال با جدیت، حساسیت و دقت فراوان مرا بی دریغ

راهنمایی نمودند صمیمانه سپاسگزارم.

از جناب آقای دکتر شاه آبادی، استاد مشاور مهربان که در همه مراحل انجام تحقیق و تدوین پایان نامه مشوق و راهنمای

بنده بوده‌اند، بینهایت سپاسگزارم.

از اساتید گرانقدر آقایان دکتر قلی‌زاده و دکتر نظیری که از کلاس‌های درس ایشان بهره‌مند بودم و زحمت مطالعه و داوری

این پایان نامه را نیز پذیرفتند، سپاسگزارم. از کلیه اساتید ارجمند و بزرگوار که از مضر درس ایشان استفاده کردم کمال تشکر و

قدردانی را دارم.

از جناب آقای دکتر اشرف‌زاده، که در نهایت تواضع، بنده را در جهت جمع‌آوری داده‌ها و تعیین مدل‌ها راهنمایی نمودند

بسیار سپاسگزارم.

از دوستان خوب آقایان مهندس: فرهودی، فلاح‌نژاد، بادنوا، بهشتی‌شیرازی‌ها و آقای سجادی و همه دوستانی که دوره

کارشناسی ارشد را در جمع صمیمانه ایشان سپری کرده‌ام و هر یک به نوبه خود خالق بهترین و به یاد ماندنی‌ترین خاطراتم هستند

که متأسفانه ذکر نام یکایک آن‌ها مقدور نیست، صمیمانه سپاسگزارم.

در نهایت سپاس از هر یاری دهنده‌ای که وسعت همراهی اش حتی به قدر لظه‌ای مرا به سپاسی ابدی موظف نمود.

عنوان:		
بررسی اثر نرخ ارز واقعی بر صادرات فعالیت‌های صنعتی ایران طی سال‌های (۱۳۸۶-۱۳۴۷)		
نام نویسنده: مهدی ریاضت		
نام استاد راهنما: دکتر محمد مولایی		
نام استاد مشاور: دکتر ابوالفضل شاه‌آبادی		
گروه آموزشی: اقتصاد		دانشکده: اقتصاد و علوم اجتماعی
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	گرایش تحصیلی: علوم اقتصادی	رشته تحصیلی: اقتصاد
تعداد صفحات: ۱۰۴	تاریخ دفاع: ۸۸/۱۰/۷	تاریخ تصویب: ۸۸/۲/۶
چکیده:		
<p>درآمد ناشی از تجارت خارجی، یکی از اقلام عمده درآمد ملی هر کشور را تشکیل می‌دهد. یکی از اجزا تجارت خارجی، صادرات صنعتی می‌باشد که روند افزایش نرخ رشد آن، معرف بهبود سطح توسعه یافتگی کشورها محسوب می‌شود. از مهمترین عوامل موثر در رشد صادرات صنعتی، شاخص نرخ ارز موثر است. طبق تئوری‌های اقتصادی، افزایش این شاخص باعث رشد و افزایش صادرات می‌گردد، ولی ممکن است به علت تنظیمات نادرست اقتصاد خردی، و محیط متلاطم اقتصاد کلان، همواره این نتیجه حاصل نگردد، ضمن اینکه صادرات کالاها و فعالیت‌های صنعتی ممکن است نسبت به این شاخص دارای حساسیت‌های مختلفی باشند.</p> <p>هدف این تحقیق بررسی اثرات نرخ ارز موثر بر صادرات فعالیت‌های صنعتی ایران (I.S.I.C.Rev,2) در دوره زمانی (۱۳۵۳-۱۳۸۶) می‌باشد. تخمین معادلات مذکور به روش حداقل مربعات معمولی (OLS) و با استفاده از نرم افزار Eviews انجام شده است. نتایج برآوردی از توابع عرضه صادراتی، حاکی از تاثیر منفی و معنی‌دار تعرفه و اثر مثبت نرخ ارز موثر اسمی بر عرضه صادرات فعالیت‌های صنعتی می‌باشد. اثرات مثبت و معنی‌دار نرخ ارز موثر واقعی و درآمد کشورهای طرف تجاری بر تقاضای صادرات فعالیت‌های صنعتی، از دیگر نتایج اتخاذ شده در این تحقیق می‌باشد.</p>		
واژه‌های کلیدی: نرخ ارز واقعی، عرضه صادرات فعالیت‌های صنعتی، تقاضای صادرات فعالیت‌های صنعتی، نرخ تعرفه موزون وارداتی		

فهرست مطالب

- ۱- فصل اول: کلیات تحقیق..... ۱
- ۱-۱- مقدمه فصل اول..... ۲
- ۱-۲- تعریف مسأله و بیان نکات اصلی:..... ۴
- ۱-۳- ضرورت انجام پژوهش:..... ۵
- ۱-۴- اهداف :..... ۶
- ۱-۵- فرضیه ها :..... ۶
- ۱-۶- روش تحقیق :..... ۷
- ۱-۷- تعاریف و مفاهیم واژه ها :..... ۸
- ۱-۷-۱- مفهوم نرخ ارز :..... ۸
- ۱-۷-۲- نرخ ارز رسمی و غیر رسمی :..... ۸
- ۱-۷-۳- نرخ اسمی و واقعی ارز :..... ۹
- ۱-۸- طبقه بندی استاندارد بین المللی کلیه رشته فعالیت های اقتصادی (ISIC):..... ۱۰
- ۲- فصل دوم: ادبیات و پیشینه تحقیق..... ۱۲
- ۲-۱- مقدمه فصل دوم..... ۱۳
- ۲-۲- رابطه بین نرخ ارز و صادرات:..... ۱۵
- ۲-۲-۱- نظریه کشش ها (رویکرد اقتصاد خرد):..... ۱۵
- ۲-۲-۲- نظریه جذب..... ۱۷
- ۲-۲-۳- نظریه پولی..... ۱۸
- ۲-۲-۴- اثر افزایش نرخ اسمی ارز بر متغیرهای کلان اقتصادی از سمت عرضه کل اقتصاد (رویکرد هزینه)..... ۲۰
- ۲-۳- اثرات نرخ تعرفه ی موزون وارداتی بر صادرات :..... ۲۲

۲۸	۴-۲- مطالعات انجام شده
۲۸	۲-۴-۱- پیشینه پژوهش در جهان
۴۰	۲-۴-۲- پیشینه پژوهش در ایران:
۴۴	۲-۵- جمع بندی یافته های مطالعات و نتیجه گیری:
۴۵	۳- فصل سوم: روش تحقیق و تحلیل متغیرها
۴۶	۳-۱- مقدمه ی فصل سوم:
۴۷	۳-۲- نرخ ارز موثر اسمی و واقعی:
۴۹	۳-۳- درآمد کشورهای طرف تجاری:
۵۰	۳-۴- روند صادرات:
۵۲	۳-۵- نرخ تعرفه موزون وارداتی:
۵۳	۳-۶- سیاستهای تجاری و ارزی و روند صادرات صنعتی:
۵۳	۳-۶-۱- دوره ی زمانی (۱۳۵۳-۱۳۵۶)
۵۵	۳-۶-۲- دوره ی زمانی (۱۳۶۷-۱۳۵۷)
۵۷	۳-۶-۳- دوره ی زمانی (۱۳۷۵-۱۳۶۸):
۵۸	۳-۶-۴- دوره ی زمانی (۱۳۸۳-۱۳۷۶):
۶۰	۳-۶-۵- دوره ی زمانی (۸۶-۱۳۸۴)
۶۲	۳-۷- دوره ی زمانی (۸۶-۱۳۵۳) در یک نگاه کلی:
۶۵	۳-۸- روش شناسی تحقیق
۶۵	۳-۹- منابع آمار و داده ها:
۶۷	۳-۱۰- نتیجه گیری:
۶۸	۴- فصل چهارم: تخمین مدل و تحلیل نتایج
۶۹	۴-۱- مقدمه فصل چهارم
۷۱	۴-۲- آزمون آماری روند زمانی متغیرها

۷۱	۳-۴- آزمون ریشه واحد دیکی- فولر تعمیم یافته
۷۲	۴-۴- بررسی نتایج تجربی مدل‌های عرضه و تقاضای صادرات صنعتی:
۷۵	۵-۴- مدل‌های عرضه و تقاضای صادرات صنعتی:
۷۵	۴-۵-۱- توابع عرضه صادراتی و برآورد آن:
۸۰	۴-۵-۲- توابع تقاضای صادراتی و برآورد آن:
۸۴	۴-۶- نتیجه‌گیری:
۸۵	۵- فصل پنجم: نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات
۸۶	۵-۱- جمع‌بندی مطالب و نتیجه‌گیری و ارائه‌ی پیشنهادات:
۹۱	منابع:
۹۸	ضمایم:

فهرست جداول

- جدول ۱-۳- کشورهای طرف تجاری: ۴۹
- جدول ۲-۳- روند برخی شاخص ها (۱۳۵۳-۱۳۵۶): ۵۴
- جدول ۳-۳- روند برخی شاخص ها (۱۳۶۷-۱۳۵۷): ۵۶
- جدول ۴-۳- روند برخی شاخص ها (۱۳۷۵-۱۳۶۸): ۵۷
- جدول ۵-۳- روند برخی شاخص ها (۱۳۸۳-۱۳۷۶): ۵۹
- جدول ۶-۳- روند برخی شاخص ها (۱۳۸۶-۱۳۸۴): ۶۱
- جدول ۷-۳- روند برخی شاخص ها (۱۳۸۶-۱۳۵۳): ۶۴
- جدول ۱-۴- نتایج تخمین معادلات عرضه صادرات: ۷۷
- جدول ۲-۴- نتایج تخمین معادلات تقاضای صادرات: ۸۲

فهرست نمودارها:

- نمودار ۱-۲- آثار درآمد انتقالی: ۲۶
- نمودار ۱-۳- روند صادرات فعالیت‌های صنعتی: ۵۱
- نمودار ۲-۳- روند نرخ تعرفه موزون وارداتی فعالیت‌های صنعتی: ۵۲

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

از سال ۱۳۶۸ که برنامه اول توسعه جمهوری اسلامی ایران شروع شد تاکنون تأکید زیادی بر افزایش صادرات و استراتژی رشد مبتنی بر صادرات به عمل آمده است. به ویژه در اسناد برنامه اول تا چهارم توسعه، بر صادرات و رشد بخش صنعت تأکید زیادی شده است. بنابراین لازم است عوامل مؤثر بر عملکرد صادرات صنعتی مورد بحث قرار گیرد، در این فاصله مقالات و پایان‌نامه‌های متعددی در مورد صادرات غیرنفتی و صادراتی صنعتی منتشر شده، اما هیچکدام به طور مستقیم اثر حمایت‌گرایی در مقابل واردات را آزمون نکرده‌اند.

از آنجا که آزادسازی تجاری از برنامه اول به بعد به دلیل تأثیر مثبت آن بر عملکرد بخش تجارت خارجی مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاستگذاران بوده، هدف این تحقیق بررسی اثر سیاست‌های تجاری و تحولات آن در سه دهه گذشته عرضه و تقاضای صادرات زیر بخش‌های صنعتی ایران می‌باشد. برای موفقیت سیاست‌های رشد صادرات صنعتی لازم است اثرات حمایت‌گرایی در مقابل واردات، اثرات نرخ ارز مؤثر و نرخ واقعی ارز و اثرات رشد

اقتصاد جهانی بر صادرات صنعتی مورد توجه قرار گیرد تا در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی منظور گردد که هدف این تحقیق مشخص نمودن این اثرات است.

سازماندهی این تحقیق بدین شرح است که در بخش اول پس از مشخص کردن بیان مسأله و اهداف و فرضیات تحقیق طرح می‌گردد، در بخش دوم مبانی نظری و ادبیات رایج بررسی شده است، بخش سوم منابع آماری و جامعه مورد مطالعه مشخص شده است و مرور مختصری بر روند صادرات صنعتی انجام شده است و در بخش چهارم مدل‌های رگرسیونی ارائه و تجزیه و تحلیل شده است و نهایتاً در بخش آخر نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستگذاری ارائه گردیده است.

۱-۲- تعریف مسأله و بیان نکات اصلی:

درآمد ناشی از تجارت خارجی، یکی از اقلام عمده درآمد ملی هر کشور را تشکیل می دهد. یکی از اجزا تجارت خارجی، صادرات صنعتی می باشد که روند افزایش نرخ رشد آن، معرف بهبود سطح توسعه یافتگی کشورها محسوب می شود. به عبارت دیگر، یکی از شاخص های توسعه صنعتی هر کشور افزایش صادرات صنعتی آن می باشد. افزایش صادرات صنعتی به این معنی است که در کشور، بخش نوین اقتصادی جایگزین بخش سنتی آن شده و با استفاده از تکنولوژی نوین کالا هایی تولید می شود که قابل رقابت با کالاهای مشابه خارجی است. یکی از عوامل موثر در رشد صادرات صنعتی متغیر نرخ ارز می باشد. در حالیکه نرخ اسمی ارز یک مفهوم پولی است که ارزش نسبی دو پول را مورد سنجش قرار می دهد، نرخ واقعی ارز یک متغیر واقعی است که قیمت نسبی دو کالا را ارزیابی می نماید. به عبارتی می توانیم نرخ اسمی ارز را به صورت تعداد واحدهای پول داخلی در مقابل یک واحد پول خارجی تعریف نماییم و نرخ واقعی ارز را به صورت قیمت نسبی کالاهای غیر تجاری به کالاهای تجاری تعریف نماییم. تنظیم نرخ مناسب ارز که به معنی تصحیح ارزش خارجی پول ملی می باشد در اقتصاد هر کشور از اهمیت بالایی برخوردار است زیرا منجر به ثبات در بخش تجارت خارجی و گسترش صادرات می شود. در طی سی سال گذشته، به علت وقوع انقلاب اسلامی، جنگ تحمیلی، تحریم های اقتصادی و تورم شدید، نرخ ارز موثر در کل صادرات و منجمله صادرات فعالیت های مختلف صنعتی دارای اثرات قابل توجهی بوده است.

هدف تحقیق حاضر بررسی اثر نرخ ارز طی سال های ۱۳۸۶-۱۳۴۷ بر صادرات فعالیت های مختلف صنعتی ایران (I. S. I. C, Rev, 2) می باشد.

بنابراین با عنایت به اینکه صادرات فعالیت های صنعتی نقش بسزایی در توسعه ی اقتصادی هر کشوری ایفا می نماید، مساله اصلی تحقیق این است که رابطه نرخ ارز با صادرات فعالیت های صنعتی (کدهای دو رقمی

ISIC چگونه می باشد؟ به عبارتی نرخ ارز چه اثراتی بر روی صادرات فعالیت های مختلف صنعتی در طی دوره ی مورد بررسی داشته است؟

۱-۳- ضرورت انجام پژوهش:

گسترش صادرات صنعتی و جایگزینی آن به جای بخش نفت یکی از اهداف مهم برنامه های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقتصاد ایران را تشکیل می دهد. گسترش صادرات کالاهای صنعتی یکی از شاخص های توسعه یافتگی است و منجر به عدم وابستگی شدید اقتصاد کشور به صدور مواد خام اولیه از قبیل نفت و غیره برای کسب درآمد توسط دولت می شود.

با توجه به اینکه رشد بخش صنعت در اقتصاد ایران از قدمت و سابقه چندانی برخوردار نیست و میزان صادرات برخی از صنایع در اقتصاد ایران به علت وجود اثرات منفی عوامل تاثیر گذار در صادرات صنعتی در حد قابل قبولی نمی باشد، لذا بررسی و مطالعه عوامل موثر در گسترش صادرات صنعتی از اهمیت بالایی برخوردار است.

عوامل مهم اثر گذار بر صادرات صنعتی عبارتند از: نرخ ارز، نرخ تورم، تولید ناخالص داخلی واقعی، قیمت کالاهای صادراتی، نسبت سرمایه به نیروی کار، نرخ تعرفه موزون وارداتی و درآمد خارجی.

نرخ ارز یکی از متغیرهای مهمی است که بر صادرات فعالیت های صنعتی موثر می باشد و متأسفانه در اقتصاد ایران از ثبات زیادی برخوردار نیست. لذا مطالعه ی اثر نرخ ارز بر روی صادرات صنعتی و اتخاذ تدابیری برای تنظیم این متغیر در سطحی مناسب ضروری به نظر می رسد. بدیهی است که رشد صادرات فعالیت های مختلف صنعتی می تواند در رشد درآمد ملی و افزایش درآمد های ارزی کشور موثر واقع گردد و کشور را از وابستگی شدید به صادرات نفت و اقتصاد تک محصولی نجات دهد.

۴-۱- اهداف :

در این تحقیق به دنبال بررسی اثر نرخ ارز بر صادرات فعالیت های مختلف صنعتی (I. S. I. C. ,Rev. 2) طی دوره زمانی (۱۳۸۶-۱۳۴۷) در ایران می باشیم.

هدف دیگر تحقیق آن است که صادرات کدام یک از فعالیت های صنعتی بیشتر تحت تاثیر سیاست های ارزی اتخاذ شده در دوره زمانی مورد بررسی قرار گرفته است؟

۵-۱- فرضیه ها :

- ۱- نرخ ارز بر صادرات صنایع مواد غذایی و آشامیدنی دارای اثر مثبت و معنی دار می باشد.
- ۲- نرخ ارز بر صادرات صنایع تولید منسوجات، پوشاک و چرم دارای اثر مثبت و معنی دار می باشد.
- ۳- نرخ ارز بر صادرات صنایع چوب و محصولات چوبی دارای اثر مثبت و معنی دار می باشد.
- ۴- نرخ ارز بر صادرات صنایع کاغذ، مقوا، چاپ و انتشار دارای اثر مثبت و معنی دار می باشد.
- ۵- نرخ ارز بر صادرات صنایع شیمیایی، نفت، زغال سنگ، لاستیک و پلاستیک دارای اثر مثبت و معنی دار می باشد.
- ۶- نرخ ارز بر صادرات صنایع محصولات کانی غیر فلزی بجز نفت و زغال سنگ دارای اثر مثبت و معنی دار می باشد.
- ۷- نرخ ارز بر صادرات صنایع تولید فلزات اساسی دارای اثر مثبت و معنی دار می باشد.
- ۸- نرخ ارز بر صادرات صنایع ماشین آلات، تجهیزات، ابزار و محصولات فلزی دارای اثر مثبت و معنی دار می باشد.
- ۹- نرخ ارز بر صادرات صنایع متفرقه دارای اثر مثبت و معنی دار می باشد.

10- افزایش نرخ ارز باعث رشد کمتری در صادرات صنایع مواد غذایی و آشامیدنی، صنایع تولید منسوجات، صنایع چوب و محصولات چوبی، صنایع کاغذ، مقوا، چاپ و انتشار در مقایسه با صادرات صنایع شیمیایی، نفت، زغال سنگ، لاستیک و پلاستیک، صنایع محصولات کانی غیر فلزی بجز نفت و زغال سنگ، صنایع تولید فلزات اساسی، صنایع ماشین آلات، تجهیزات، ابزار و محصولات فلزی و صنایع متفرقه می شود.

۱-۶- روش تحقیق :

در این تحقیق به بررسی و محاسبه اثر نرخ ارز بر صادرات فعالیت های مختلف صنعتی در ایران می پردازیم. روش تحقیق در این پژوهش روش کتابخانه ای است که به وسیله آن ادبیات موضوع، بررسی پیشینه و همچنین اطلاعات آماری مورد نیاز از اسناد و منابع مراکز آماری مانند اطلاعات مرکز آمار ایران، بانک مرکزی و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور مورد مطالعه و بررسی قرار می گیرد. ضمناً تجزیه و تحلیل اطلاعات به روش OLS و برای دوره ۱۳۸۶-۱۳۴۷ می باشد و تخمین های آماری به روش اقتصادسنجی و با استفاده از نرم افزار Eviews انجام می گیرد.

ضمناً فعالیت های مختلف صنعتی که بر اساس دومین ویرایش طبقه بندی استاندارد بین المللی فعالیت های اقتصادی (I.S.I.C ,Rev.2) می باشند عبارتند از :

<u>کد</u>	<u>فعالیت های صنعتی</u>
۳۱.	صنایع مواد غذایی و آشامیدنی
۳۲.	صنایع تولید منسوجات
۳۳.	صنایع چوب و محصولات چوبی
۳۴.	صنایع کاغذ، مقوا، چاپ و انشار

۳۵. صنایع شیمیایی، نفت، زغال سنگ، لاستیک و پلاستیک

۳۶. صنایع محصولات کانی غیر فلزی به جز نفت و زغال سنگ

۳۷. صنایع تولید فلزات اساسی

۳۸. صنایع ماشین آلات، تجهیزات، ابزار و محصولات فلزی

۳۹. صنایع متفرقه

۱-۷- تعاریف و مفاهیم واژه ها :

در اینجا به تعریف چند مفهوم کلیدی تحقیق می پردازیم.

۱-۷-۱- مفهوم نرخ ارز :

به هر نوع پول رایج خارجی، ارز گفته می شود. و نرخ ارز عبارت است از ارزش یک واحد پول خارجی بر حسب تعداد پول های داخلی.

در رابطه با نرخ ارز مفاهیم زیر قابل بررسی است :

۱-۷-۲- نرخ ارز رسمی و غیر رسمی :

نرخ ارز رسمی و غیر رسمی اغلب در نظام های تثبیت شده معنی پیدا می کند. به عبارتی نرخ رسمی ارز ، نرخی است که بانک مرکزی رسماً اعلام نموده و در محدوده قانون ، متعهد به تعویض پول ملی با ارزهای خارجی می باشد. در این گونه نظام ها غالباً به دلایل مختلف بازار غیر رسمی ارز رایج است که بعضاً به آن بازار سیاه ارز و یا بازار آزاد نیز گفته می شود و در بیشتر مواقع به فراخور عرضه و تقاضا در این بازار ، نرخ حاصله (غیر رسمی یا آزاد) بیشتر از نرخ رسمی ارز است (هومن، ۱۳۷۶، ص ۳۱).

۱-۷-۳- نرخ اسمی و واقعی ارز :

نرخ اسمی ارز یک مفهوم پولی است که ارزش نسبی دو پول را مورد سنجش قرار می دهد، و نرخ واقعی ارز همان طور که از نامش پیداست یک مفهوم واقعی است که قیمت نسبی دو کالا را ارزیابی می کند (ادواردز ، ۱۳۷۳، ص ۴۱).

حال می توان به طور مشخص نرخ ارز رسمی را به صورت واحد های پول داخلی در مقابل یک واحد پول خارجی تعریف کرد.

و نرخ واقعی ارز (RER)^۱ به صورت قیمت نسبی کالاهای تجاری به کالاهای غیر تجاری تعریف می گردد.

$$RER = \frac{P_T}{P_N} \text{ (نرخ واقعی ارز)}$$

P_T : قیمت داخلی کالاهای تجاری

P_N : قیمت کالاهای غیر تجاری

اگر چه تعریف فوق از نرخ واقعی ارز ، از نقطه نظر تحلیل سودمند است اما محاسبه آن در شرایط زندگی واقعی مشکل است لذا تساوی زیر تعریفی عملی تر از نرخ واقعی ارز ارائه می دهد.

در عبارت روبرو :

$$RER = (E \cdot \dot{P}_T) / P_N$$

\dot{P}_T : قیمت جهانی کالاهای تجاری

¹ Real Exchange Rate